

## Η περίπτωση της Νέας Μηχανιώνας και οι προεκτάσεις της \*

### 1. Το ιστορικό της περίπτωσης

Το ιστορικό της περίπτωσης, για όσους δεν τον γνωρίζουν, έχει ως ακολούθως.

Ο Οδυσσέας Τσενάι προέρχεται –σύμφωνα με τα δημοσιεύματα των μέσων ενημέρωσης- από την Αλβανία και ζει με τους γονείς του, τη μικρότερη αδερφή του και τη γιαγιά του στη Νέα Μηχανιώνα Χαλκιδικής. Φοιτά τα τελευταία τρία χρόνια στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα (Γυμνάσιο) και κατάφερε στο σύντομο αυτό χρονικό διάστημα να προκριθεί.

Ως άριστος μαθητής έχει δικαίωμα να διεκδικήσει να είναι σημαιοφόρος ή παραστάτης. Όμως, ως Αλβανός πολίτης αποκλείεται, επειδή η σχετική Υπουργική Απόφαση αλλά και το ισχύον Προεδρικό Διάταγμα (201/98, ΦΕΚ 161/13-7-98) προβλέπουν ότι *«Σημαιοφόροι, παραστάτες και υπεύθυνοι για την κατάθεση στεφάνου ορίζονται μαθητές που δεν έχουν απαλλαγεί από το μάθημα της Φυσικής Αγωγής και είναι Έλληνες υπήκοοι. Στη διαδικασία επιλογής μπορούν να πάρουν μέρος και μαθητές ελληνικής καταγωγής με ξένη υπηκοότητα, εφόσον και οι γονείς τους το επιθυμούν και δεν έχουν απαλλαγεί από το μάθημα της Φυσικής Αγωγής»* (Π.Δ 201/98, άρθρο 13, παρ. 11).

Με αφορμή τον εορτασμό της «28<sup>ης</sup> Οκτωβρίου 1940» και την καθιερωμένη παρέλαση η Διεύθυνση και ο Σύλλογος Διδασκόντων του Γυμνασίου Νέας Μηχανιώνας βρέθηκαν το έτος 2000 μπροστά στο δίλημμα: είτε να προτάξουν τη σχολική παράδοση και τα παιδαγωγικά κριτήρια και να δώσουν στον αριστούχο Αλβανό μαθητή της Γ΄ τάξης τη σημαία, είτε να υπακούσουν στις σχετικές απαγορευτικές διατάξεις του Π.Δ;

Απ' αυτό το δίλημμα τους έβγαλε ο Υπουργός Παιδείας, ο οποίος με σχετική επιστολή του τους παρείχε το δικαίωμα να δώσουν τη σημαία στον αριστούχο Αλβανό μαθητή, Οδυσσέα Τσενάι, ο οποίος – σύμφωνα με δηλώσεις τόσο του ίδιου όσο και των γονέων του- θα ήταν περήφανος που θα σήκωνε την ελληνική σημαία και αισθάνεται την Ελλάδα ως δεύτερη πατρίδα του.

Ακολούθησε η αντίθετη απόφαση του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων, η οποία στηρίχτηκε στο σκεπτικό ότι, *«το ιερό σύμβολο πρέπει να παραδοθεί στα χέρια έλληνα μαθητή. Δεν μπορεί να το κρατήσει ένας ξένος...»*.

Η παρέλαση έγινε χωρίς τον ψυχικά τραυματισμένο Αλβανό μαθητή, και ολόκληρη η Ελλάδα άρχισε να ζει στον παλμό της Νέας Μηχανιώνας: όπου, ως γνωστόν, ακολούθησαν εντάσεις και διαπληκτισμοί, παρεμβάσεις πολιτικών υπέρ και κατά, ευρεία συζήτηση στον ημερήσιο τύπο και στα λοιπά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

### 2. Ανάλυση της περίπτωσης

Η συγκεκριμένη περίπτωση δεν είναι η πρώτη – οι ασχολούμενοι μ' αυτά τα θέματα έχουν εντοπίσει παρόμοια επεισόδια προ τετραετίας- και ούτε θα είναι η τελευταία.

Επειδή, ωστόσο, το συγκεκριμένο επεισόδιο πήρε τόση μεγάλη δημοσιότητα και προκάλεσε τόσες πολλές διαμετρικά αντίθετες-και πολλές φορές συναισθηματικά και ιδεολογικά φορτισμένες- αντιδράσεις, αποτελεί καλή αφορμή για τη συζήτηση κάποιων βαθύτερων ζητημάτων που βρίσκονται πίσω απ' αυτό και που θα απασχολήσουν την ελληνική κοινωνία εντονότερα στο άμεσο μέλλον, όπως αυτά απασχολήσαν στο παρελθόν και συνεχίζουν να απασχολούν κι άλλες ευρωπαϊκές κοινωνίες.

---

\* Εισήγηση στο Διεθνές Συμπόσιο «Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Ομάδες με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες». Θεσσαλονίκη 5-6 Μαΐου 2001.

Με την πεποίθηση ότι τα ζητήματα αυτά πρέπει να αποσαφηνιστούν και να συζητηθούν με νηφάλιο και ορθολογικό τρόπο, και εν όψει των σύγχρονων μεταψυχροπολεμικών εξελίξεων, θα επιχειρήσω μια πρώτη προσέγγιση, αναλύοντας καταρχήν αυτήν καθεαυτή την περίπτωση.

Στη συνέχεια θα προσπαθήσω να διατυπώσω κάποιες γενικότερες θεωρητικές σκέψεις και να δείξω ότι τόσο η προσέγγιση αυτών που τάχθηκαν υπέρ του Αλβανού μαθητή όσο και η προσέγγιση εκείνων που δεν του αναγνώρισαν το δικαίωμα να είναι σημαιοφόρος, κινούνται έξω από τη λογική της διαπολιτισμικής προσέγγισης.

Η συγκεκριμένη περίπτωση είναι πολυδιάστατη και αποτελεί συμπύκνωση μιας σειράς ζητημάτων που μπορούν να αναλυθούν από πολλές οπτικές, και σε πολλά επίπεδα.

### *2.1 Παιδαγωγική οπτική*

Μια ανάλυση σε ατομικό επίπεδο και από την παιδαγωγική οπτική γωνία δεν αφήνει περιθώρια διακρίσεων και ρατσιστικών πρακτικών. Μια παιδαγωγική προσέγγιση, στην οποία είναι ενσωματωμένα τα δικαιώματα του ατόμου για ολόπλευρη και απρόσκοπτη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, για αυτοπροσδιορισμό, για ίση αντιμετώπιση ανεξάρτητα από την φυλετική και εθνοτική του καταγωγή, τις αντιλήψεις και το πιστεύω του, δεν προσφέρεται καν για τη νομιμοποίηση της άρνησης παράδοσης της σημαίας σ' έναν αλλοεθνή και αλλόθρησκο μαθητή.

Προφανώς, τόσο η Διεύθυνση και ο Σύλλογος Διδασκόντων του Γυμνασίου της Νέας Μηχανιώνας όσο και ο Υπουργός Παιδείας αντιμετώπισαν την περίπτωση με βάση ένα παιδαγωγικό σκεπτικό, που δεν τους άφησε περιθώρια για μια αρνητική απόφαση. Η απόφαση αυτή είναι από παιδαγωγικής πλευράς αναμφίβολα η ορθή και επιθυμητή. Τόσο τα συλλογικά όργανα του σχολείου όσο και ο υπουργός αποφάσισαν το από παιδαγωγικής πλευράς αυτονόητο.

Φαίνεται, όμως, ότι στη συγκεκριμένη συγκυρία δεν είναι απρόσκοπτα υλοποιήσιμες τέτοιου είδους αποφάσεις, γιατί πέρα από την παιδαγωγική διάσταση υπάρχουν κι άλλες που, αν δεν είναι εξίσου σημαντικές, μπορούν τουλάχιστον να λειτουργήσουν ανασταλτικά ή και να ακυρώσουν την παιδαγωγική διάσταση.

### *2.2 Οικογενειακή διάσταση*

Μια τέτοια διάσταση είναι η οικογενειακή. Η οικογένεια του Οδυσσέα έπεσε θύμα μιας συλλογικής ενέργειας του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του συγκεκριμένου σχολείου. Δεν είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς πόσο ισοπεδωμένη, και πόσο φοβισμένη θα αισθάνθηκε αυτή η οικογένεια.

Όπως, επίσης, δεν είναι δύσκολο να αποφανθεί κανείς ως προς την απόφαση και συμπεριφορά των Ελλήνων γονέων που στιγμάτισαν έναν μαθητή και μια οικογένεια της σχολικής τους κοινότητας.

Όμως, το να καταδικάζει κανείς και να εξορκίζει εκ των υστέρων μια ρατσιστική συμπεριφορά δεν αποτελεί λύση. Το ζητούμενο είναι να την προλάβει. Και εδώ φέρει ευθύνη η Διεύθυνση του σχολείου και ο Σύλλογος διδασκόντων.

Από τη στιγμή που οι γονείς έχουν το δικαίωμα να εκφράζονται συλλογικά και σ' ένα βαθμό να συναποφασίζουν, οι διευθυντές και οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να συνεργάζονται μ' αυτούς και να παίρνουν αποφάσεις, φορείς υλοποίησης των οποίων θα είναι όλοι οι εκπαιδευτικοί συντελεστές. Στη συγκεκριμένη περίπτωση φαίνεται ότι ούτε η Διεύθυνση του σχολείου ούτε και ο υπουργός έλαβαν υπόψη τους τον παράγοντα γονείς και το κοινωνικό περιβάλλον, λες και η εκπαίδευση είναι υπόθεση μόνο των κρατικών θεσμών και όχι και της οικογένειας και της κοινωνίας.

Εκτιμώ ότι, το ότι οι γονείς αγνοήθηκαν αρχικά οφείλεται στο γεγονός ότι ο εορτασμός της 28<sup>ης</sup> Οκτωβρίου αντιμετωπίστηκε ως μια συνήθης, αυτονόητη τελετουργία, κατά την οποία δεν ήταν αναγκαία η συναπόφαση των γονέων. Δεν είχε, δηλαδή, συνειδητοποιηθεί η αλλαγή των καταστάσεων και στο συγκεκριμένο σχολείο.

Οι αδέξιοι χειρισμοί, από τη μια, και η εθνοκεντρική συμπεριφορά των γονέων, από την άλλη, οδήγησαν στο συγκεκριμένο επεισόδιο που επηρέασε αρνητικά όχι μόνο το οικογενειακό, αλλά και το κοινωνικό κλίμα, τουλάχιστον στη συγκεκριμένη κοινότητα. Και κάνουμε λόγο για αρνητική επίδραση στο οικογενειακό κλίμα, γιατί δεν είναι δύσκολο να φανταστούμε ότι για να αλλάξουν οι μαθητές του σχολείου στάση από τη μια μέρα στην άλλη έλαβαν χώρα σοβαρές διεργασίες σε πολλές οικογένειες, και ότι τα παιδιά αναγκάστηκαν να ανακαλέσουν τις στάσεις και τις συμπεριφορές της προηγούμενης ημέρας και να υποταχθούν στις εθνικιστικές και ακατανόητες γι' αυτά αποφάσεις του συλλογικού οργάνου των γονέων τους.

Κάνουμε, επίσης, λόγο για επηρεασμό του κοινωνικού κλίματος, επειδή η συγκεκριμένη κοινότητα υποβλήθηκε σε μια δοκιμασία, για την οποία δεν ήταν ώριμη, με αποτέλεσμα να οδηγηθεί σε συγκρούσεις και διχασμό.

Το ερώτημα αν η συγκεκριμένη κοινότητα, και γενικότερα η ελληνική κοινωνία, είναι ώριμη να αποδεχτεί τέτοιου είδους εξελίξεις και αποφάσεις θα έπρεπε να έχει απασχολήσει τόσο το προσωπικό του σχολείου όσο και τον υπουργό πριν τη λήψη των αποφάσεών τους, οι οποίες ξεπερνούσαν τα όρια της καθαρά εκπαιδευτικής διαδικασίας, και από ότι φάνηκε και τις αντοχές της συγκεκριμένης σχολικής και τοπικής κοινότητας.

### 2.3 Κοινωνική διάσταση

Μετά απ' αυτά τα γεγονότα η κοινότητα της Ν. Μηχανιώνας και ιδιαίτερα η σχολική κοινότητα δεν θα είναι, τουλάχιστον στο άμεσο μέλλον, αυτές που ήταν πριν την 28<sup>η</sup> Οκτωβρίου 2000. Τα παιδιά βίωσαν με τον πιο βίαιο τρόπο της αντιφάσεις της ελληνικής εκπαίδευσης και της ελληνικής κοινωνίας. Και η κεφαλαιώδης αντίφαση της ελληνικής κοινωνίας- και όχι μόνο της κοινότητας της Ν. Μηχανιώνας – είναι ότι ενώ μετεξελίσσεται αλματωδώς σε πολυπολιτισμική κοινωνία συμπεριφέρεται σαν να είναι πολιτισμικά ομοιογενής.

Φαίνεται ότι ο «μέσος» Έλληνας δεν έχει συνείδηση ή δεν θέλει να συνειδητοποιήσει τις σύγχρονες εξελίξεις και αντιμετωπίζει την παρουσία των «ξένων» ως ένα παροδικό φαινόμενο. Το χειρότερο, όμως, είναι ότι αυτή η αντίληψη φαίνεται να κυριαρχεί και μεταξύ των πολιτικών, κάτι που θα μας απασχολήσει και παρακάτω.

Ο «Ξένος» αποτελεί το φθηνό εργατικό δυναμικό που μπορεί να αξιοποιείται κατά περίπτωση ή να αποπέμπεται στη χώρα προέλευσής του μέσα από τα προγράμματα «σκούπα» του Υπουργείου Δημόσιας Τάξεως, των οποίων το κόστος ανέρχεται μάλιστα σε δισεκατομμύρια δραχμές. Ο «Ξένος» στην Ελλάδα αντιμετωπίζεται ως επισκέπτης χωρίς δικαιώματα. Αν, λοιπόν, έτσι έχουν τα πράγματα, με ποιο δικαίωμα θα έλθει να πάρει τη σημαία από το «δικό μας παιδί»;

### 2.4 Εθνική διάσταση

Αν έτσι έχουν τα πράγματα, με ποιο δικαίωμα εμείς οι Νεοέλληνες θα παραδώσουμε σ' έναν «αλλοεθνή και αλλόθρησκο το σύμβολο που συμπυκνώνει πίστη και πατρίδα, τα ιερά και τα όσια του έθνους»;

Είναι προφανές ότι η λογική της πολιτισμικής ομοιογένειας και της εθνική καθαρότητας δεν αφήνει περιθώρια αποδοχής και ισότιμης αντιμετώπισης του αλλοεθνή. Είναι, επίσης, προφανές ότι η ιδεολογία της εθνικής καθαρότητας και ανωτερότητας δεν αφήνει περιθώρια για ορθολογική ανάλυση και αντιμετώπιση σύγχρονων κοινωνικών φαινομένων και προβλημάτων, αλλά προτάσσει εθνικά στερεότυπα και εθνικιστικές προκαταλήψεις ως μήτρα ανάλυσης και ερμηνείας αυτών των φαινομένων. «*Μα είναι δυνατό να παραδίδουμε το ιερό μας σύμβολο εν καιρώ ειρήνης στους Αλβανούς;*», είπε μια «οργισμένη» κυρία στα τηλεοπτικά κανάλια, που πρωταγωνίστησαν για άλλη μια φορά.

Το δυσάρεστο για την ελληνική κοινωνία είναι ότι την ίδια στιγμή που εξελίσσεται σε πολυπολιτισμική και πολυεθνική βρίσκεται σε μια περιοχή όπου τα παλαιά εθνικιστικά πάθη

ξυπνούν, και από την άλλη αναβιώνουν στους κόλπους της εθνικιστικά και ελληνοχριστιανικά ιδεολογήματα.

Η επίκληση τέτοιων ιδεολογημάτων βρίσκει πρόσφορο έδαφος σε μεγάλα κομμάτια της ελληνικής κοινωνίας, όχι μόνο επειδή ακόμη και οι νέες γενιές κοινωνικοποιούνται στο πνεύμα της εθνικής ομοιογένειας και του εθνικού κράτους, αλλά και επειδή η εθνική ιδεολογία αποτελεί σχεδόν την αποκλειστική ιδεολογική βάση για τα κόμματα εξουσίας στην Ελλάδα.

### *2.5 Πολιτική διάσταση*

Μ' αυτή την έννοια, λοιπόν, δεν είναι εύκολο να συζητηθεί το ζήτημα της πολυπολιτισμικότητας και της πολιτισμικής ετερογένειας, που διαμορφώνεται στην Ελλάδα, ορθολογικά και στην πολιτική του διάσταση.

*Το ερώτημα, αν η ελληνική κοινωνία είναι πολυπολιτισμική και αν είναι κοινωνία υποδοχής μεταναστών, όχι μόνο δεν έχει απαντηθεί πολιτικά, αλλά ούτε καν έχει συζητηθεί μέχρι σήμερα.*

Είναι, βέβαια, ενθαρρυντικό το γεγονός, ότι ένα μεγάλο μέρος του πολιτικού κόσμου, καθώς και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, καταδίκασαν το συγκεκριμένο επεισόδιο και τάχθηκαν με το μέρος του νεαρού Οδυσσέα.

Όμως απλές καταδίκες και εξορκισμοί ή αφορισμοί ή ποπουλίστικες αντιμετώπισεις δεν αποτελούν πολιτική απάντηση στα πραγματικά ζητήματα και στις πραγματικές εξελίξεις που δρομολογούνται μέσα από τις μαζικές μετακινήσεις των πληθυσμών και την μεταψυχροπολεμική τάξη πραγμάτων.

Όσο η πολιτική απάντηση στο παραπάνω ερώτημα εκκρεμεί, τόσο περισσότερες είναι οι πιθανότητες αναβίωσης εθνικιστικών και ακροδεξιών αντιλήψεων και η δημιουργία πολιτικού φορέα έκφρασής τους, όπως έχει ήδη συμβεί σε άλλα Ευρωπαϊκά κράτη.

Βέβαια, η πολιτική απάντηση στο παραπάνω ερώτημα δεν είναι καθόλου εύκολη, και δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι άλλα ευρωπαϊκά εθνικά κράτη που αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα και διλήμματα εδώ και σχεδόν μισό αιώνα δεν έχουν δώσει ακόμα πειστικές, και σε καμία περίπτωση οριστικές, απαντήσεις σ' αυτά.

### **3. Η πολυπολιτισμικότητα είναι δεδομένη**

Όστόσο, η πολυπολιτισμικότητα τόσο της ελληνικής κοινωνίας όσο και πολλών άλλων ευρωπαϊκών κοινωνιών είναι δεδομένη, αφού ζουν στους κόλπους τους πολιτισμικά ετερογενείς ομάδες, οι οποίες επιθυμούν και επιδιώκουν την πολιτισμική τους επιβίωση.

Το δεδομένο αυτό μάλιστα δεν φαίνεται να έχει προσωρινό, αλλά μόνιμο χαρακτήρα, λόγω της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας και της απελευθέρωσης των αγορών, της υποχώρησης του εθνικού κράτους, προπάντων στον οικονομικό τομέα, της χαλάρωσης των εθνικών συνόρων και λόγω του οικονομικού χάσματος μεταξύ βορά και νότου, δύσης και ανατολής.

Ανεπτυγμένες κοινωνίες, όπως είναι ωστόσο και η ελληνική, αποτελούν και θα αποτελούν, σύμφωνα με όλες τις προβλέψεις διεθνών οργανισμών, πόλο έλξης οικονομικών μεταναστών. Από την άλλη, οι ευρωπαϊκές κοινωνίες έχουν ανάγκη ξένου εργατικού δυναμικού για να μπορέσουν να διασφαλίσουν την παραγωγή τους, να αντέξουν στον διεθνή ανταγωνισμό και να διασφαλίσουν στοιχειωδώς τη λειτουργία των ταμείων κοινωνικής ασφάλισης και φροντίδας.

Όλες οι ενδείξεις και τα στοιχεία που διαθέτουμε δείχνουν ότι η γηραιά ήπειρος, Ευρώπη, είναι και γερασμένη και ότι θα λύσει τα δημογραφικά της προβλήματα και τα ζητήματα παραγωγής μέσω της αξιοποίησης ξένου εργατικού δυναμικού.

Βέβαια η πολυπολιτισμική κατάσταση που δημιουργείται με την παρουσία των ξένων θέτει τις μέχρι πρότινος εθνοκεντρικά προσανατολισμένες κοινωνίες μπροστά σε νέα δεδομένα και ζητούμενα.

Στην Ελλάδα, για παράδειγμα, η οποία μετεξελίσσεται κυρίως κατά την τελευταία δεκαετία από χώρα αποστολής σε χώρα υποδοχής μεταναστών, η πολυπολιτισμικότητα αποτελεί μια νέα εμπειρία που τη θέτει μπροστά σε διλήμματα και δοκιμασίες.

Ιδιαίτερα στην εκπαίδευση, πράγματα που μέχρι χθες ήταν αυτονόητα σήμερα γίνονται αντικείμενο έντονων συζητήσεων και προστριβών.

Ο μέχρι τώρα τρόπος λειτουργίας της πρωινής προσευχής και του μαθήματος των θρησκευτικών, για παράδειγμα, αν δεν αμφισβητείται ευθέως, τουλάχιστον αποτελεί αντικείμενο προβληματισμού στα σχολεία με υψηλά ποσοστά αλλόθρησκων μαθητών.

Το ίδιο συμβαίνει και με τις εθνικές επετείες, οι οποίες χάνουν τη λειτουργικότητα που είχαν στην εθνικά ομοιογενή κοινωνία και από αυτονόητες διαδικασίες μετατρέπονται, όπως μας έδειξε το παράδειγμα της Ν. Μηχανιώνας, σε αντικείμενο διαβουλεύσεων και προστριβών.

#### **4. Η προσέγγιση και κατανόηση του «Άλλου» σε πολυπολιτισμικές καταστάσεις**

Συνοψίζοντας τις μέχρι τώρα αναλύσεις μας και λαμβάνοντας υπόψη τη διαμορφούμενη πολυπολιτισμική κατάσταση μπορούμε να συμπεράνουμε ότι βρισκόμαστε μπροστά σε μια κοινωνικοπολιτισμική εξέλιξη, η οποία απαιτεί επανεξέταση ορισμένων αξιών και αυτονόητων συμπεριφορών και προπάντων νέους τρόπους προσέγγισης και κατανόησης του «Άλλου», του «Ξένου».

Υπάρχουν πολλοί τρόποι να προσεγγίσουμε και να κατανοήσουμε τον «Άλλο», ένας απ' αυτούς είναι ο εθνοκεντρικός.

Η εθνοκεντρική προσέγγιση και κατανόηση του «Ξένου» είναι η πλέον γνωστή και δοκιμασμένη, και βάση αυτής ενήργησε και το συλλογικό όργανο των γονέων της Νέας Μηχανιώνας.

Η προσέγγιση αυτή ενισχύεται – όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω- από τις εθνικιστικές εξελίξεις στα Βαλκάνια. Ας μη ξεχνούμε ότι οι ίδιοι οι γονείς, τους οποίους κάποιος βιάστηκε να καταδικάσουν ως εθνικιστές και ρατσιστές, κλήθηκαν πριν λίγα χρόνια να συγκεντρωθούν στο κέντρο της Θεσσαλονίκης και να διαδηλώσουν «υπέρ της ελληνικότητας της Μακεδονίας» και κατά των «κακόβουλων Σκοπιανών».

Η **εθνοκεντρική προσέγγιση** και κατανόηση του «Άλλου», του «Ξένου», είναι η πλέον συνήθης προσέγγιση στο δυτικό τρόπο σκέψης.

Στο δυτικό τρόπο σκέψης ο «Άλλος», ο «Ξένος», έχει θέση, και κατά συνέπεια και δικαιώματα. Όμως, ακριβώς το γεγονός, ότι επιφυλάσσουμε μια θέση στον ξένο μπορεί να αποβεί μοιραίο για τη δική του ταυτότητα, ή καλύτερα για τη διαφορετικότητά του, για την ετερότητά του.

Όταν στο δικό μας τρόπο σκέψης έχουμε μια θέση για τον «Ξένο», στην οποία τον τοποθετούμε, σημαίνει ότι τον κατανοούμε σύμφωνα με τις δικές μας πολιτισμικές αξίες και κριτήρια, σύμφωνα με τα δικά μας ερμηνευτικά σχήματα. Μια τέτοιου είδους κατανόηση, όμως, μπορεί να οδηγήσει -και οδηγεί-σε ετεροπροσδιορισμό, κηδεμόνευση και ενδεχομένως και διάκριση του «Άλλου».

Βέβαια, η διάκριση δεν πρέπει να είναι κατ' ανάγκη αρνητική διάκριση. Στα πλαίσια μιας ανθρωπιστικής προσέγγισης του «Άλλου», η διάκριση μπορεί να είναι θετική.

Όμως, όπως υπογραμμίζει και ο Taylor στο βιβλίο του «Πολυπολιτισμικότητα» (Πόλις, Αθήνα 1997), και στη περίπτωση της θετικής διάκρισης και της ευνοϊκής κρίσης, πρόκειται για μια ισοπέδωση της ετερότητας του «Άλλου». Και αυτό επειδή θεωρούμε «ως δεδομένο ότι ήδη διαθέτουμε τα κριτήρια για να προβαίνουμε σε τέτοιες κρίσεις. Ωστόσο, τα κριτήριά μας είναι αυτά του βορειοατλαντικού πολιτισμού. Έτσι, οι κρίσεις που εκφέρουμε θα «στριμάχνουν» με έμμεσο και υπόγειο τρόπο τους άλλους στις κατηγορίες μας». (Ταίηλορ 1997, 128 κ.ε.).

Είναι προφανές ότι στα πλαίσια της υποκειμενικά και με βάση τα δικά μας ερμηνευτικά σχήματα διαγνωσμένης ετερότητας του «Άλλου» παραδεχόμαστε σιωπηλά ότι ο δικός μας τρόπος σκέψης, τα δικά μας ερμηνευτικά σχήματα και προπάντων οι αξίες στις

οποίες αυτά στηρίζονται είναι ορθά, έχουν οικουμενική ισχύ και άρα μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για την κατανόηση του «Άλλου».

Μια τέτοια προσέγγιση είναι, ωστόσο, αδιέξοδη όπως τεκμηριώνεται και από το παράδειγμα της Νέας Μηχανιώνας.

Αν υιοθετούσαμε το ιδεολογικό σκεπτικό του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων και των υποστηρικτών του και το εφαρμόζαμε με συνέπεια, θα οδηγούμαστε σε αδιέξοδο, αν όχι σε αυτοαναίρεση.

Γιατί με δεδομένο τα υψηλά ποσοστά αλλοδαπών μαθητών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα θα παρουσιάζονται στο μέλλον όλο και περισσότεροι αριστούχοι αλλοδαποί μαθητές, που σύμφωνα με τη μακρόχρονη παράδοση και πρακτική του ελληνικού σχολείου θα έχουν δικαίωμα να γίνουν σημαιοφόροι ή παραστάτες.

Αν εντούτοις αποκλείονται και η σημαία δίδεται στους ολιγότερο καλούς, αλλά Έλληνες μαθητές, τότε δρομολογείται από την μια ένας ευτελισμός της τελετουργίας, και από την άλλη ενδέχεται να οδηγήσουμε τους Έλληνες μαθητές σε εσωτερικευση κανόνων και προτύπων μη επιθυμητών και μη συμβατών με άλλες αξίες του ελληνικού πολιτισμού.

Ένας άλλος τρόπος προσέγγισης και κατανόησης του «Άλλου», ο οποίος τρόπος εμφανίστηκε κατά κόρον στην περίπτωση της Νέας Μηχανιώνας, είναι η **καλοπροαίρετη, αλλά αφελής προσέγγιση**.

Σύμφωνα με την **καλοπροαίρετη – αφελή προσέγγιση του** η διαφορετικότητα του «Άλλου» και το δικαίωμα σ' αυτήν θεωρούνται ως δεδομένα και δεν αποτελούν αντικείμενο αναλύσεων και οριοθετήσεων.

Οι εκφραστές αυτής της τάσης ωθούνται από ανθρωπιστικά κίνητρα και μια διάθεση για κοινωνική κριτική, και επικαλούμενοι τη διαφορετικότητα και το δικαίωμα στη διαφορετικότητα, τάσσονται υπέρ των δικαιωμάτων των πολιτισμικά διαφορετικών ατόμων.

Σ' αυτή την τάση μπορούν να ενταχθούν κυρίως οι «διαπολιτισμικοί ακτιβιστές» που λειτουργούν ως συνήγοροι των πολιτισμικών μειονοτήτων, και δεν κατανοούν ότι μ' αυτό τον τρόπο γίνονται πάτρνες και ετεροπροσδιορίζουν εκείνους που υποτίθεται ότι πρέπει να έχουν δικαίωμα στον αυτοπροσδιορισμό.

Η αφελής παιδαγωγική και πολιτική προσέγγιση οδηγεί στη διατύπωση αιτημάτων και προταγμάτων που βρίσκονται σε αντίφαση με την ελληνική, εκπαιδευτική, κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα. Κλασική περίπτωση μιας αφελούς και επιφανειακής προσέγγισης αποτελεί η αντιμετώπιση της περίπτωσης του αριστούχου Αλβανού μαθητή στη Νέα Μηχανιώνα από τους καλοπροαίρετους πολιτικούς υποστηρικτές του.

Κατά την εκτίμησή μας, όσο το βασικό ερώτημα, αν η ελληνική κοινωνία είναι πολυπολιτισμική και αν είναι κοινωνία υποδοχής μεταναστών ή όχι, παραμένει πολιτικά αναπάντητο, οι όποιες περιστασιακές παρεμβάσεις και τοποθετήσεις των πολιτικών δεν έχουν ιδιαίτερο νόημα και πολιτική βαρύτητα, και προπάντων δεν απαντούν στο βασικό ερώτημα.

Μια καλοπροαίρετική και φιλική προς τον «Ξένο» πολιτική τοποθέτηση διαφοροποιείται, βέβαια, από την εθνοκεντρική, με την έννοια ότι αποκλείει συνειδητά αρνητικές διακρίσεις και ρατσιστικές συμπεριφορές. Κατά βάθος, όμως, και στην περίπτωση της καλοπροαίρετης προσέγγισης του «Άλλου» η ετερότητα του γίνεται κατανοητή στη βάση των δικών μας υποκειμενικών ερμηνευτικών σχημάτων. Η ιδιαιτερότητα του «Άλλου» δεν αποτελεί αντικείμενο ανάλυσης και κατανόησης, αλλά θεωρείται ως a priori δεδομένη και διατηρήσιμη, ίσως και στατική.

Το ζητούμενο, ωστόσο, σε μια πολυπολιτισμική κατάσταση και στη συνακόλουθη πολιτισμική συνάντηση είναι η κατανόηση του «Άλλου», μέσα από την αλλαγή οπτικής γωνίας και τη μεταφορά μας στη θέση του.

Αυτό σημαίνει, κατ' αρχάς, ότι θα πρέπει να συνειδητοποιήσουμε την υποκειμενικότητα και τη σχετικότητα των δικών μας κοινωνικοπολιτισμικών ερμηνευτικών σχημάτων.

Θ' πρέπει μ' άλλα λόγια να συνειδητοποιήσουμε ότι η προσέγγιση και κατανόηση του άλλου γίνεται μεν αρχικά με βάση τα δικά μας ερμηνευτικά σχήματα και κριτήρια, τα οποία όμως δεν είναι οικουμενικά και στατικά, αλλά προσωρινά και εξελίξιμα' όπως εξελίξιμη είναι και η ετερότητα του «Άλλου».

Η διαμόρφωση μιας τέτοιας νέας αντίληψης αποτελεί αντικείμενο και αποστολή της αγωγής και της εκπαίδευσης και προϋποθέτει μια διαδικασία μάθησης.

Μ' αυτή την έννοια, λοιπόν, βρισκόμαστε, καθένας από 'μας και όλοι μαζί, ως κοινωνία, μπροστά σε μια νέα διαδικασία αγωγής και μάθησης.

Ρέθυμνο, Απρίλιος 2001